

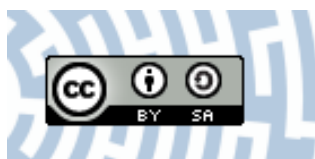

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: [Archiwum Themersonów w Polsce – recenzja]

Author: Paweł Jędrzejko

Citation style: Jędrzejko Paweł. (2004). [Archiwum Themersonów w Polsce – recenzja]. „Er(r)go” (Nr 9, z. 2, 2004, s. 181-183)

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

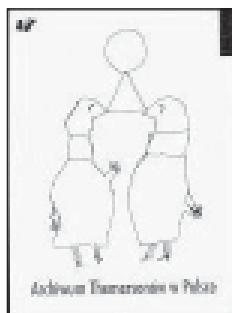

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Noty o książkach

Adam Dziadek, Dariusz Rott (red.), Katarzyna Bytomska (współpraca redakcyjna), *Archiwum Themersonów w Polsce*, Katowice: Fundacja „Pallas Silesia”, 2003 (92 strony, wydanie w oprawie broszurowej).

Przewodnik po Archiwum Themersonów w Polsce, numerowany druk bibliofilski, ukazał się w ramach serii *Biblioteka Fundacji „Pallas Silesia”*, a jak wskazują jego autorzy, jego pierwowzorem był dodatek kulturalny nr 5 do *Gazety Uniwersyteckiej UŚ* z lutego 2003. Wbrew jednak temu, czego można byłoby oczekiwać od wydawnictwa o „służebnej” wobec samego Archiwum funkcji, przewodnik nie ogranicza się do prostego wyliczenia zasobów archiwum, przedstawienia noty biograficznej dotyczącej Franciszki i Stefana Themersonów i krótkiej historii samej instytucji, lecz oferuje także zbiór krótkich refleksji krytycznych, poświęconych myśli i twórczości autora *Wykładu profesora Mmaa* i działalności artystycznej jego małżonki.

Przewodnik po Archiwum Themersonów otwiera wiele mówiące Derridiańskie motto, które celnie charakteryzuje filozofię, jaka legła u podstaw działalności kolekcjonerskiej twórców i współtwórców nowopowstałej instytucji:

W znaczeniu enigmatycznym, które może się wyjaśni (być może, ponieważ z istotnych przyczyn nie może tu być nic pewnego), kwestia archiwum, powtarzam, nie jest kwestią przeszłości, kwestią pojęcia dotyczącego przeszłości, które może lub nie może być do naszej dyspozycji, kwestią archiwizowalnego pojęcia archiwum, ale raczej kwestią przyszłości, prawdziwą kwestią przyszłości, kwestią odpowiedzialności, obietnicy odpowiedzialności za przyszłość. Archiwum: jeśli chcemy wiedzieć, co ma to oznaczać, to dowiemy się o tym dopiero jutro. Być może. W pojęciu archiwum, podobnie jak w religii, w historii i w samej nauce, pracuje widmowe posłannictwo, a jest to coś, co wiąże je z poje-dynczym doświadczeniem obietnicy¹.

Być może ten właśnie „niemuzealny” sposób myślenia na temat kolekcjonowania i systematyzowania spuścizny Themersonów spowodował, że zarówno przewodnik, jak i samo Archiwum stały się szczególnie: Klara Kopcińska, autorka zawartej w zbiorze noty pt. „Spojrzyć na archiwum inaczej”, tak przekłada myśl Jacquesa Derridy na „praktykę” przedstawianej w książeczce londyńsko-katowickiej instytucji:

[...] Londyńskie archiwum Stefana i franciszki Themersonów przeczy [...] stereotypom. Jest białe, przestronne, starannie przewietrzane, a zarządzający nim:

Jasia Reichard (siostrzenica Franciszki) i Nick Wadley to historycy sztuki, artyści i ludzie pióra w jednym, obdarzeni niezwykłym gustem, optymizmem i poczuciem humoru. Oczywiście, nie brak tu teczek i pudeł (w końcu archiwum ma pewne określone funkcje), ale sądzę, że to miejsce najlepiej spośród znanych mi spełnia najważniejszą rolę, jaką archiwum artysty czy pisarza spełniać powinno – inspiruje. O ile wiem, nie jestem odosobniona w tym poglądzie: pisarze, artyści, filmowcy, tłumacze, historycy sztuki, literatury i... archiwiści – kimkolwiek są osoby, które stykają się z archiwum w Londynie – nabierają nieprzepartej chęci „zrobienia czegoś” – nieważnie, czy z dziełem Themersonów, czy na własną rękę.[...] Z tym większym zadowoleniem zauważyłam, że – choć na razie na początku swojej drogi rozwoju – Archiwum katowickie posiadało wiele z tej atmosfery. Nie straszy badacza, czy gościa-ciekawusa kurzem, kapturami, ani wyblakłymi teczkami, a oprócz prac Themersonów, listów i książek z ich zbiorów jest tu parę memorabiliów, a także grafik i zdjęć, które czynią to niewielkie pomieszczenie sympatycznym i oswojonym.

Nietypowość Archiwum zdaje się świetnie odpowiadać trudnej do „zaszufladkowania” odrębności twórczych światopoglądów Stefana i Franciszki Themersonów, równo silnych osobowości i „symbiotycznych” partnerów, których „niezależne światy” w wielu miejscach się pokrywały, nie tracąc nic z artystycznej suwerenności. Zwraca na to szczególnie uwagę Adam Dziadek, kurator katowickiego Archiwum, wyjaśniając, iż:

Archiwum to nie muzeum – na tym podstawowym przekonaniu opiera się działalność Archiwum w Katowicach. Decyduje o tym charakter dzieła Themersonów – twórców stroniących od ideologii i „niepokornych”, którzy zawsze ustawiali swoją twórczość pod prąd panujących mód i obyczajów dominujących w artystycznym establishmentie. Kolekcjonowanie, systematyzowanie i porządkowanie rozmaitych materiałów, związanych z twórczością obojga artystów, podobnie jak popularyzowanie ich dzieła w oczywisty sposób stanowi ważny element działalności Archiwum. Jednak z drugiej strony niepokorność, twórczy krytycyzm Themersonów, a także postrzeganie ludzi i rzeczy w krzywym zwierciadle inspirują oryginalny model myślenia o świecie. Ten model myślenia ma być właśnie inspiracją, szczególnego rodzaju zaszczerpieniem, które umożliwiłoby wielostronny i niejednorodny ogląd zjawisk świata, w którym żyjemy. Jest to ten aspekt działalności Archiwum, który wykracza daleko poza biblioteczne półki i kolejne działy archiwalnych szuflad.

Bez wątpienia, filozofia twórców Archiwum znajduje także odzwierciedlenie w przewodniku: teksty dotyczące specyfiki katowickiego Archiwum oraz katalog zbiorów uzupełniają wypowiedzi krytyczne – inspirowane twórczością Themersonów, lecz jednocześnie *inspirujące* dla tych, którzy chcieliby z zasobów Archiwum skorzystać.

Pierwszym z nich jest artykuł Artura Pruszyńskiego „O grach intersemiotycznych Stefana Themersona”, który w interesujący sposób wskazuje konsekwencje

„wielotworzywowości” Themersonowskiej materii literackiej i jego fascynacji eksperymentem językowym oraz podejmowanych „gier” z innymi, pozajęzykowymi mediami artystycznymi. Pruszyński zwraca uwagę nie tylko na literacką samoświadomość omawianego autora, ale także na złożoność jego oryginalnej poetyki, która pozwala wrażliwemu czytelnikowi docenić oferowane przez Themersona „inne, niż pospolite spojrzenie na świat”. Złożony, wieloelementowy artykuł stanowi wprowadzenie dla wypowiedzi krótszych: noty Pawła Sikory poświęconej Gaberbocchus Press (wydawnictwu Stefana i Franciszki Themersonów), tekstu Ewy Kraskowskiej o twórczości Stefana Themersona w kontekście *Logic Fiction*, oraz króciutką refleksję Anny Nasiłowskiej na temat filozoficznych aspektów twórczości Themersona. Przewodnik zamykają noty o autorach, bibliografię dzieł wydanych w serii *Biblioteka Fundacji „Pallas Silesia”*, spis treści, reprodukcje trzech fotografii potretujących Stefana i Franciszkę Themersonów, oraz faksymila pierwszej strony anglojęzycznego przekładu *Ubu Króla* Alfreda Jarry w wydaniu Gaberbocchus Press. Pozycja zawiera także informacje dotyczące kontaktu z Archiwum Themersonów w Polsce: adres korespondencyjny (Archiwum Themersonów w Polsce, Uniwersytet Śląski, Wydział Filologiczny, pl. Sejmu Śląskiego 1, 40-032 Katowice) oraz adres internetowy (<http://themersons.us.edu.pl>) wraz z adresem poczty elektronicznej (themersons@us.edu.pl).